

Проф. др Невена Петрушић

**ПОСЛЕДИЦЕ ПРОШУШТАЊА РОКОВА У
НОВОМ ПАРНИЧНОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

UDK 347.91/.95(497.11)

Рецензент: Проф. др Гордана Станковић

Сажетак

У раду је извршена компаративна анализа раније важећих и нових парничних процесних правила којима су у Републици Србији регулисани рокови за предузимање страначких и судских парничних радњи, као и последице њиховог пропуштања. Критички су сагледана нова правила о временском лимитирању страначких и судских парничних радњи у општем парничном поступку, како

би се испитало да ли и у којој мери доприносе остваривању права на суђење у разумном року. Посебна пажња посвећена је разматрању последица пропуштања рокова, које су на одговарајући начин систематизоване и објашњене, уз указивање предности и недостатке нових законских решења с аспекта остваривања начела ефикасности и потребне брзине у поступању.

Кључне речи: рокови, пропуштање, преклузија, процесна дисциплина.

Проф. др Невена Петрушић¹

ПОСЛЕДИЦЕ ПРОПУШТАЊА РОКОВА У НОВОМ ПАРНИЧНОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. Уводна разматрања

1. Усвајањем новог Закона о парничном поступку,² којим је Република Србија, у складу са својом нормативном надлежношћу,³ регулисала област парничне процедуре, новелирано је парнично процесно право, које је, уз одговарајуће измене, примењивано више од четврт века.⁴ Доношење новог ЗПП било је условљено потребом да се парнично законодавство усклади са конституционалним променама, да се превазиђу нормативне препреке у остваривању неопходне брзине у поступању и поступак учини ефикаснијим и експедитивнијим, како би се достигли међународни правозаштитни стандарди и постулати, што је био један од приоритетних правно-политичких циљева, те да се отклоне извесни недостаци у законским решењима, који су евидентирани у правној теорији и пракси.

¹ Ванредни професор Правног факултета у Нишу.

² Закон о парничном поступку од 15. новембра 2004. године, "Сл. гласник РС", 125/2004 од 22.11.2004. године (у даљем тексту "нови ЗПП"). Закон ступа на снагу по протеку три месеца од дана објављивања у Службеном гласнику, с тим што ће се одредба чл. 395., којом је предвиђена ревизија против другостепене пресуде, почети да се примењује кад започну са радом апелациони судови.

³ Чл. 9. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора ("Сл. лист СГЦ", бр. 1/03).

⁴ До ступања на снагу новог ЗПП, пред судовима Републике Србије примењиван је савезни Закон о парничном поступку од 24. 12. 1976. године ("Службени лист СФРЈ", бр. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 72/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 и 35/91 и "Службени лист СРЈ", бр. 27/92, 31/93, 24/94, 12/98, 15/98 и 3/02., у даљем "стари ЗПП"). После ступања на снагу Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, овај закон примењиван је као републички закон, сагласно чл. 20. Закона за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, "Службени лист СЦГ", 1/2003.

Ради остваривања ових циљева, текст ЗПП претрпео је низ термилолошких иновација, а новим законским решењима у домену функционалног процесног права преуређени су и модификовани многи процесни институти и креиран релативно велики број нових правила поступања.⁵ Упркос томе што су променама обухваћени сви стадијуми поступка, као и систем ванредних правних лекова, Нови ЗПП није битно изменио класичну физиономију парничне процедуре, нити је парница, као метод за решавање грађанскоправних спорова, променила своје суштинске карактеристике.⁶

2. Полазећи од чињенице да је неефикасност судова један од веома озбиљних проблема у Републици Србији⁷ и да се део узрока оваквог стања "крије" у самом тексту ЗПП, законодавац је настојао да побољша услове за остваривање права на суђење у разумном року, као једног од основних људских права.⁸ Да би процесне субјекте подстакло на активност, стимулисао их на

⁵ У свом раду, чланови радне групе за припрему текста новог ЗПП настојали су да имплементирају препоруке Комитета министара Савета Европе, које је ово тело донело у циљу унапређења националних система грађанскоправне заштите. (О томе, видети: Станковић, Г.: *Коментар Закона о парничном поступку*, предговор, ИП Јустинијан, Београд, 2004). Српски превод релевантних препорука у домену цивилног правосуђа које је ово значајно тело усвојило публикован је у: *Збирка одабраних препорука Савета Европе*, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд, 2004.

⁶ Према тврђењу једног од чланова радне групе којој је био поверен задатак израде текста ЗПП, редактори ЗПП настојали су да "сачувају интегритет парничне процедуре, да некритички не посегну за ревизијом неких процесних начела и установа које чине суштину постојећег процесног модела, (...), да се у један, у основи добар законски текст, не унесу дисхармонична решења, као и да се многобројним променама у процедури у погледу поступања и устаљеног метода рада у овом тренутку не дестабилизује судство." При томе су водили рачуна "не само о нашој правној традицији, правној култури и стању наше правне свести, већ и о материјалним и кадровским могућностима судства и адвокатуре, домаћем амбијенту и менталитету и судија и парничара". (Видети: Станковић, Г.: *Коментар Закона о парничном поступку*, предговор, ИП Јустинијан, Београд, 2004).

⁷ У последњих пар година побољшана је ажурност судова у грађанскоправној области, али је она и даље незадовољавајућа. Видети: *Промене грађанског парничног законодавства у Србији*, група аутора, Институт за упоредно право, Београд 2004., стр. 36-45).

⁸ Право на суђење у разумном року (*right to determination within a reasonable time*), као један од елемената комплексног права на правично суђење (*right to a fair trial*), гарантовано је чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, коју је наша држава ратификовала Законом о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна

брзо и ефективно деловање и спречио да својом пасивношћу опструирају поступак и изазивају његово одуговлачење, што за последицу има угрожавање "ефикасности и кредибилитета правде",⁹ законодавац је предузео низ разноврсних мера и интервенција.¹⁰ Део ових мера огледа се у временском

права и слободе који нису укључени у Конвенцију и Први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, "Службени лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 9/2003 од 26.12.2003. године. О праву на суђење у разумном року и његовој заштити пред Европским судом за људска права, детаљно: Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H.: *Theory and Practice of European Convention on Human Rights*, Deventer: Kluwer, 1998; Janis, M. W., Kay, R.S., Bradley, A.W.: *European Human Rights Law*, Oxford University Press, 2000; Gomien, D., Harris, D. and Zwaak, L.: *Law and practice of the European Convention on Human Rights*, Strasbourg, 1996; Пауновић, М.: *Јуриспруденција Европског суда за људска права*, Правни факултет у Београду, Београд, 1993; Vajić, N.: *Duljina sudskog postupka u Hrvatskoj i praksa Europskog suda za ljudska prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 51, 5/2001.; Uzelac, A.: *Hrvatsko procesno pravo i jamstvo "pravичnog postupka" iz Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, <http://alanuzelac.from.hr>; Петрушић, Н.: *Јуриспруденција Европског суда за људска права у заштити права на решавање грађанскоправне ствари у разумном року*, Европски механизми заштите људских права, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2005). Право на суђење у разумном року предвиђено је и гарантовано Повелом о мањинским правима и грађанским слободама државне заједнице Србије и Црне Горе од 4. фебруара 2003. Према чл. 17. Повеље, «свако има право да о његовим правима, обавезама, као и о оптужбама против њега, без одлагања одлучује независан, непристрасан и законом установљен суд».

⁹ По схватању Европског суда за људска права, спречавање угрожавања ефикасности и кредибилитета правде представља један од основних циљева ради којих је гарантовано право на суђење у разумном року. (Видети: Н. v. France, одлука од 24. октобра 1989, Series A, No. 162, par. 58, <http://echr.coe.int>). Европски суд одлучно стоји на становишту да је држава одговорна за неразумно трајање поступка, да су национални судови дужни да предузму све законом допуштене мере како би се поступак спровео без непотребног одуговлачења, те да је, сагласно томе, неоснован приговор државе да је за одуговлачење поступка крива сама странка. Овај став експлицитно је изражен у бројним одлукама Европског суда. (Видети: Zimmermann and Steiner v. Switzerland, одлука од 13. јула 1983, Series A, No. 66. par. 29; Lombardo v. Italy, Lombardo v. Italy, op. cit., par. 21, Tusa v. Italy, одлука од 27. фебруара 1992, Series A, No. 231-D, par. 17; Vocaturò v. Italy, одлука од 24. маја 1991, Series A, No. 206-C, par. 17., <http://echr.coe.int>., Uglešić protiv Hrvatske, одлука од 11. октобра 2001, predstavka 50941/99, <http://www.vlada.hr>).

¹⁰ Право на суђење у разумном року изричито је прокламовано у самом тексту ЗПП, и то тако што је чл. 10. старог ЗПП, којим је (била) предвиђена дужност суда да "на-

лимитирању страначких и судских парничних радњи и прописивању последица њиховог пропуштања. У том смислу, проширен је круг временски ограничених радњи, скраћени су рокови за предузимање једног броја радњи и промењена је природа појединих рокова. Такође, новим ЗПП, као и оним раније важећим, прописане су последице пропуштања радњи, у складу са садржином и циљем конкретне радње, стадијумом у коме се радња предузима, проценом законодавца о томе да ли и у којој мери пропуштање радње угрожава остваривање потребне брзине у поступању и др. Сагласно томе, законодавац је према пропуштању појединих процесних радњи (остао) индиферентан, али је за пропуштање неких радњи везао непосредне и посредне последице. С друге стране, наступање негативних последица пропуштања појединих радњи потпуно је објективизирано, док у погледу одређених радњи оно зависи од субјективних околности, које су везане или за саму странку која је радњу пропустила или за понашање њеног парничног противника. Последице пропуштања страначких парничних радњи по правилу су изричито регулисане, али има и извесних радњи у погледу којих је суд овлашћен да сам оцењује какав значај има пропуштање странке да их предузме.

3. У овом раду сагледане су и критички анализирани законске одредбе новог ЗПП којима су регулисани рокови за предузимање страначких и судских парничних радњи у општем парничном поступку, као и последице њиховог неблаговременог предузимања.

2. Рокови за предузимање парничних радњи

4. Приликом регулисања општег парничног поступка, законодавац је, настојећи да обезбеди временску концентрацију поступка, ограничио предузимање извесног броја парничних радњи, поред осталог и тиме што је прописао законске рокове и предвидео да рокове који нису одређени законом одређује суд "с обзиром на околности случаја" (чл. 105. новог ЗПП).

2.1. Рокови у погледу судских парничних радњи

5. Једна од основних новина у погледу судских парничних радњи огледа се у томе што су новим ЗПП прописани рокови за велики број судских парничних

стоји да се поступак спроведе без одуговлачења", допуњен одредбом којом је изричито прокламовао право странке "да суд одлучи о њеним захтевима и предлозима у разумном року" (чл. 10. ст. 1. новог ЗПП).

радњи чије предузимање, према одредбама старог ЗПП, није било временски лимитирано, чиме је листа инструкционих рокова значајно проширена.

Према новом ЗПП, суд дужан да достави тужбу туженом на одговор у законском року до 30 дана од дана пријема тужбе;¹¹ према прописима старог ЗПП, ова радња могла је бити предузета пре заказивања припремног рочишта, при чему законом није био предвиђен рок за заказивање овог рочишта.¹² Новим ЗПП прописана је обавеза суда да закаже и одржи припремно рочиште најкасније у року до 30 дана од дана истека рока за достављање одговора на тужбу, ако тужени није одговорио на тужбу, а нема услова за доношење пресуде због пропуштања.¹³ Суд је, такође, овлашћен да, изузетно, одмах закаже рочиште и нареди да се примерак тужбе достави туженом,¹⁴ ако то захтевају посебне околности појединог случаја, а посебно кад је то потребно ради одлучивања о предлогу за одређивања привремених мера. Новим ЗПП изричито је прописана дужност суда да странкама достави налаз и мишљење вештака најмање осам дана пре рочишта за главну расправу.¹⁵ Осим тога, предвиђена је дужност другостепеног суда да врати списе првостепеном суду у року до 30 дана од дана доношења одлуке,¹⁶ као и дужност првостепеног суда да одмах по пријему решења којим је другостепени суд укинуо његову одлуку, и вратио правну ствар на поновно одлучивање, закаже главну расправу у року од 30 дана.¹⁷ Новим ЗПП прописан је рок од 15 дана, у коме је првостепени суд дужан да достави ревизију ревизијском суду.¹⁸

2.2. Рокови у погледу страначких парничних радњи

6. Измене у погледу страначких парничних радњи огледају се, пре свега, у томе што су рокови за изванредан (мањи) број парничних радњи знатно скраћени. Тако су, нпр. одредбама чл. 112. новог ЗПП предвиђени субјективни и

¹¹ Чл. 281. новог ЗПП.

¹² Према одредбама старог ЗПП, достављање тужбе туженом на одговор било је факултативно и зависило је од судске оцене целисходности предузимања ове радње, с обзиром на сложеност правне ствари и број истакнутих захтева за пресуду (чл. 285. ст. 1. старог ЗПП). О достављању тужбе туженом у режиму старог ЗПП, видети: Станковић, Г.: *Гађанско процесно право*, ИП Јустинијан, Београд, 2004, стр. 359.

¹³ Чл. 286. новог ЗПП.

¹⁴ Чл. 283. новог ЗПП.

¹⁵ Чл. 257. новог ЗПП.

¹⁶ Чл. 383. новог ЗПП.

¹⁷ Чл. 384. ст. 1. новог ЗПП

¹⁸ Чл. 402. ст. 4. новог ЗПП.

објективни рок за покретање поступка за враћање у пређашње стање у трајању од осам, односно 60 дана, док је постојећим прописима предвиђен рок од 15 дана, односно три месеца.¹⁹ Скраћен је и рок за изјављивање захтева за заштиту са две на једну годину.²⁰

Поред тога, поједини рокови променили су природу и постали законски, преклузивни рокови. Тако је одредбама чл. 282. ЗПП предвиђена процесна дужност туженог да суду упути одговор на тужбу у року до 30 дана од дана пријема тужбе са прилозима.²¹ Раније важећим прописима било је, међутим, предвиђено да рок за предузимање ове радње одређује суд, у границама законског максимума.²²

Једна од основних новина у погледу судских рокова којима је временски лимитирано предузимање страначких парничних радњи огледа се у томе што је у потпуности елиминисана могућност њиховог продужења. За разлику од старог ЗПП, којим је предвиђена могућност да суд, на захтев странке, продужи рок који је одредио, уколико утврди да за то постоје оправдани разлози,²³ нови ЗПП не предвиђа ову могућност, тако да су сви судски рокови, као и законски, непродуживи.²⁴ Иако се на први поглед може учинити да ће искључење могућности продужења судских рокова знатно допринети убрзању поступка, овакав закључак је само привидан јер највећи број

---

¹⁹ Чл.118. старог ЗПП.

²⁰ Чл. 414. новог ЗПП; чл. 401а ЗПП.

²¹ С обзиром да је одредбама новог ЗПП подношење одговора на тужбу регулисано као обавезни подстадијум парнице и будући да пропуштање ове радње представља један од услова за доношење пресуде због пропуштања (чл. 338. новог ЗПП), могло би се закључити да је одговор на тужбу недопуштен ако је поднет по истеку законом одређеног рока. Међутим, овај закључак није у потпуности исправан. Наиме, уколико за доношење пресуде због пропуштања нису испуњени сви законски услови, упркос томе што тужени није одговорио на тужбу у законском року, поступак ће се даље развијати, што подразумева могућност да тужени и након протеча рока одговори на тужбу.

²² Законски максимум за подношење одговора на тужбу, према старом ЗПП, износио је 15 дана од дана достављања тужбе туженом, а само изузетно 30 дана, кад постоје "нарочите околности случаја" (чл. 285. ст. 2. ЗПП).

²³ Чл. 11. ст. 2,3. и 4. ЗПП. Ове одредбе су изостављене из текста новог ЗПП.

²⁴ Ипак, ова констатација је само условно тачна, с обзиром да се поједини рокови продужавају по сили самог закона, какав је случај продужења рока кад последњи дан рока пада на државни празник или у недељу, или у неки други дан кад суд не ради (чл. 106. ст. 4. новог ЗПП), или случај фактичког продужења рока за радње јединствених супарничара (чл. 205. новог ЗПП).

радњи странке могу предузети и по истеку рока који је суд одредио. С друге стране, последице оправданог пропуштања оног малог броја страначких парничних радњи чије је предузимање лимитирано судским роковима преклузивне природе, какав је, нпр. рок за отклањање формалних недостатака тужбе, могу бити саниране истицањем захтева за враћање у пређашње стање.²⁵

3. Последице пропуштања радњи везаних за рок

7. У погледу последица пропуштања рокова, у новом ЗПП, као и у старом, влада калеидоскопско шаренило: највећи број рокова фактички не изазива процесне последице, у случају пропуштања извесних радњи суд је овлашћен да сам, по свом уверењу, цени значај таквог пропуштања, пропуштање неких радњи доводи до губитка права на њихово накнадно предузимање, док се за пропуштање појединих радњи везују извесне фикције.

8. Пре свега, процесне последице нису предвиђене за инструкционе (мониторне) рокове, предвиђене законом, који се тичу предузимања судских парничних радњи. Тако, нпр., пропуштање рока од осам дана за доношење пресуде²⁶ или рока за писмену израду пресуде, који, према новом ЗПП, износи осам дана од доношења пресуде, а у сложенијим предметима може бити продужен за још 15 дана,²⁷ не изазива никакве последице, нити странкама пружа процесно средство против таквог понашања судије. Такав је случај и са свим осталим инструкционим роковима, којих је у новом ЗПП знатно више у односу на њихов број у старом ЗПП.

²⁵ Одредбама новог ЗПП нису пооштрени услови за враћање у пређашње стање, али је сам поступак претрпео извесне измене: допуштеност предлога за враћање у пређашње условљена је прилагањем доказа, увек кад предлог није заснован на општепознатим чињеницама, а заказивање расправе ради одлучивања и предлогу за враћање у пређашње стање прописано је као изузетак, само у ситуацијама кад је потребно извођење доказа (чл. 14. новог ЗПП). Очигледно је да су аутори новог ЗПП настојали да уваже оправдане предлоге које су саме судије истицале у време припрема за реформу парничног законодавства, указујући да је могућност враћања у пређашње стање исувише широко постављена. (Детаљно, видети: *Закључци са расправе о припремању измена Закона о парничном поступку*, Друштво судија Србије, Београд, 2004., стр. 38). Пракса ће показати да ли су нова решења у стању да предупреду злоупотребу института враћања у пређашње стање и његовог коришћења у циљу одуговлачења поступка.

²⁶ Чл. 339. ст. 3. новог ЗПП.

²⁷ Чл. 341. ст. 1. новог ЗПП.

9. Новим ЗПП није онемогућено накнадно предузимање појединих радњи чије је предузимање ограничено судским роком. Напротив, ове радње могу да буду предузете и по истеку рока, све до закључења главне расправе, и ући у чињенични супстрат одлуке. Тако, пропуштање рока за извођење доказа пред замољеним судом²⁸ не онемогућава да се овај доказ касније употреби. Ако суд, по истеку рока, буде раказао расправу, што се редовно догађа, то што подразумева да (и) доказ изведен по протеклу рока може бити употребљен за доказивање правно релевантних чињеница. Штетне последице неће погодити ни странку која у одређеном року не поднесе изворник или оверени препис исправе,²⁹ будући да нови ЗПП, као ни сада важећи, не предвиђа било каква ограничења у погледу изношења нових чињеница и предлагања нових доказа,³⁰ тако да странка ову радњу може предузети и по протеклу рока.

10. Сви страначки наводи којима странке износе процесни материјал благовремени су до закључења главне расправе јер нови ЗПП није временски ограничио изношење чињеница и понуду доказа у првостепеном поступку. Сагласно томе, ни упућивање припремних поднесака у току припремања главне расправе, као и у току саме расправе, између два рочишта, не може бити временски лимитирано судским роковима преклузивног карактера. Истина, одредба чл. 274. ст. 3. новог ЗПП, којом је регулисано упућивање страначких поднесака у току припремања главне расправе допуњена је тако што је изричито предвиђено да странке могу³¹ "благовремено" упућивати ове поднеске.

²⁸ Одредбом чл. 226. новог ЗПП прописано је да ће суд у решењу о извођењу доказа одредити рок до ког ће се чекати извођење доказа, ако се према околностима може претпоставити да неки доказ неће моћи да се изведе или да неће моћи да се изведе у примереном року, или ако доказ треба да се изведе у иностранству. Кад рок протекне, расправа ће се спровести без обзира што доказ није изведен.

²⁹ Чл. 102. новог ЗПП.

³⁰ Видети чл. 300. ст. 2. новог ЗПП. Новим ЗПП ограничено је право жалиоца на изношење нових чињеница и доказа у том смислу што је допуштено њиховог изношења условљена успехом жалиоца да учини вероватним да их без своје кривице није могао изнети (чл. 359. новог ЗПП). У појединим државама бивше Југославије странке су ограничене у праву на изношење новота и у првостепеном поступку (Видети: чл. 286. *Zakona o pravdnem postopku* Републике Словеније, чл. 303. *Zakona o ratičnom postopku Republike Crne Gore*, "Sl. list RCG", 22-2004. од 2. 4. 2004).

³¹ Припремни поднесци су веома корисно процесно средство јер омогућавају правремено прикупљање и тријажу процесне грађе, што доприноси концентрацији и убрзању поступка. У нашем праву странке су само овлашћене, али не и дужне да упућују припремне поднеске, тако да је, поред тужбе, одговор на тужбу, једини обавезан припремни поднесак. У многим процесним системима суд је, међутим,

Међутим, ова "допуна", сама по себи, нема већи практични значај с аспекта остваривања начела ефикасности у поступању, поред осталог и због тога што "благовременост" није конкретизована прописивањем рокова у коме су странке дужне да упућују своје поднеске.³² Неблаговремено упућивање припремних поднесака може, евентуално, бити квалификовано као злоупотреба процесних овлашћења и на одговарајући начин санкционисано,³³ али не постоји могућност да суд одбије да узме у разматрање процесни материјал који је странка у свом припремном поднеску изнела.³⁴

овлашћен да странкама наложи упућивање поднесака у којима ће се допунити или разјаснити своје наводе или се изјаснити о одређеним питањима које је потребно разјаснити. Тако је, нпр. последњом реформом немачког Закона о грађанском судском поступку (Zivilprozessordnung), суду омогућено да под претњом преклузије, затражи од странака да се у одређеном року писмено изјасне о одређеним чињеницама и доказима, да дају одређена разјашњења, одговоре на поједина питања и сл. (чл. 273. Zivilprozessordnung-a; текст новелираног Zivilprozessordnung-a доступан је на адреси <http://dejure.org/gesetze/ZPO>). Слична правила постоје и у аустријском и енглеском праву. (О позитивним ефектима овог правила, детаљно: Galič, A.: *Sankcije za neaktivnost strank v pravdnem postopku*, Zbornik znanstvenih rasprav, LXIII, letnik 2003, стр. 157-183; српски превод рада објављен је под насловом *Санкције за неактивност странака у парничном поступку*, Правни живот, 12/2004., стр. 136-139).

³² У немачком праву, приликом последње реформе парничног процесног права, изричито су прописани рокови за упућивање припремних поднесака (чл. 132. Zivilprozessordnung-a). Поред тога, одредбом чл. 282. овог Закона прописана је дужност странака да доприносе убрзању поступка и да своје наводе и предлоге благовремено износе, на начин који уважава потребу за брижљивим вођењем поступка и убрзањем поступка. Повреда ове дужности доводи до преклузије, под условом да је неблаговремено изношење процесног материјала последица грубог нехата и да оно узрокује одуговлачење поступка. О практичним аспектима нових мера о убрзању поступка у немачком праву, детаљно видети: Galič, A.: *op. cit.*, стр. 137 и тамо наведену литературу).

³³ Новим ЗПП начело савесног коришћења процесних овлашћења и начело забране злоупотребе процесних овлашћења конкретизована су на нов начин, прописивањем превентивних и репресивних мера. (Детаљно: Станковић, Г.: *Коментар Закона о парничном поступку*, предговор, ИП Јустинијан, Београд, 2004).

³⁴ Треба приметити да је у процесној литератури базираној на југословенском Закону о парничном поступку од 1976. године био разматран проблем допуштености парничне радње чије је преузимање резултат намере странке да одуговлачи поступак. Већина правних писаца стоји на становишту да суд није овлашћен да одбаци такву радњу. (Видети: Трива, С., Белајец, В., Дика, М.: *Грађанско парнично процесно право*, Народне новине, Загреб, 1986, стр. 164; Познић, Б.: *Грађанско процесно право*, Савремена администрација, Београд, 1991, стр. 129). Једини процесуалиста који је

11. Пропуштање извесног броја страначких радњи овлашћује суд да по свом уверењу цени значај каквог пропуштања. Ово овлашћење суда не онемогућава, међутим, странку да радњу предузме и по протеку рока, све до закључења главне расправе. Тако је, нпр., странка је овлашћена да предујми трошкове за извођење доказа по истеку рока у коме је била дужна да унапред положи одређени износ,³⁵ као и да поднесе исправу на коју се позвао њен парнични противник.³⁶ Ако странка радњу није уопште предузела до закључења главне расправе, суд је овлашћен да по свом уверењу цени значај таквог њеног процесног понашања.³⁷

12. Преклузија, тј. губитак права на предузимање парничне радње, као последица пропуштања рока, предвиђена је за веома мали број страначких парничних радњи. Тако је суд дужан да одбаци неуредну тужбу,³⁸ кад утврди да је безуспешно протекао рок за отклањање њених формалних недостатака.³⁹ Поред тога, одбацивање тужбе предвиђено је и као последица пропуштања рока који суд одређује за "исправке у тужби", пошто је констатовао да "лице које се појављује као странка не може бити странка у поступку" (чл. 78. ст. 1. новог ЗПП).⁴⁰ Суд је, такође, дужан да одбаци тужбу ако констатује да у року који је одредио нису отклоњене процесне сметње у погледу парничне способности⁴¹ и уредног заступања.⁴²

аргументовано бранио супротан став био је проф. Јухарт. (Видети: Јухарт, Ј.: *Civilno procesno pravo* FLRJ, Љубљана, 1961, стр. 76).

³⁵ Чл. 148. ст. 1. новог ЗПП.

³⁶ Чл. 233. ст. 1. новог ЗПП.

³⁷ Одредбом чл. 148. ст. 4. новог ЗПП прописано је да ће суд, с обзиром на све околности, по свом уверењу ценити од каквог је значаја то што странка није у року положила износ потребан за подмирење трошкова. Слично овлашћење припада суду и кад странка која држи исправу неће да поступи по решењу суда којим јој се налаже да поднесе исправу или противно уверењу суда пориче да се исправа код ње налази (чл. 233. 5. новог ЗПП).

³⁸ Чл. 279. новог ЗПП.

³⁹ Треба приметити да је, према новом ЗПП, одређивање рока за отклањање формалних недостатака поднеска обавезно је само ако је поднесак упутила странка која нема пуномоћника адвоката; ако је неуредан поднесак у име странке поднео адвокат, суд ће га одмах одбацивати (чл. 103. ст. 6. новог ЗПП). Прописивањем оваквог правила, сужена је листа процесних средстава које несавесни адвокати могу користити у циљу одуговлачења поступка.

⁴⁰ Очигледно је да формулација ове одредбе није правнотехнички коректна: не постоји ниједно "лице које се појављује као странка", које "не би могло бити странка" јер су сва лица у праву, и физичка и правна, страначки способна.

⁴¹ Чл. 78. ст. 2. ЗПП. Нови ЗПП предвидео је могућност да се привремени заступник постави и правом лицу, али није изменио услове за постављање привременог заступника:

13. Једна од битних промена коју у наш процесни систем уноси нови ЗПП тиче се даљих последице пропуштања рока за писмени одговор на тужбу. Наиме, одредбом чл. 338. новог ЗПП предвиђено је да ће суд донети пресуду којом усваја тужбени захтев ако тужени не одговори на тужбу у одређеном року, под условом да је тужба, заједно са поуком о садржини одговора на тужбу и последицама пропуштања, уредно достављена туженом и ако су кумулативно испуњени и други законом превиђени услови.⁴³ Пресуда због пропуштања, једна од тзв. једностраних пресуда, која долази на место постојеће пресуде због изостанка, директна је последица пропуштања туженог да предузме прву одбрамбену радњу у поступку. Чак и кад је тужени писмено одговорио на тужбу, пресуда због пропуштања може бити донета ако одговор на тужбу не садржи све потребне елементе, који су изричито превиђени у чл. 284. новог ЗПП, јер у том случају постоји фикција да је тужени пропустио одговор на тужбу.⁴⁴ Поред података које треба да садржи сваки поднесак, одговор на тужбу треба да садржи: евентуалне процесне приговоре,⁴⁵ изјашњење туженог о томе

суд је, и по новом ЗПП, овлашћен да постави привременог заступника само туженом. Имајући у виду потребу да се странкама обезбеде максимални услови за остваривање права на правну заштиту, чини се да је било корисно омогућити постављање привременог заступника и тужиоцу. За узор је могло да послужи правило садржано у чл. 82. ст. 5. Закона о pravdnem postopku Републике Словеније (Uradni list 26/1999, пречишћен текст: 36/2004) којим је предвиђена могућност постављања привременог заступника и тужиоцу, из истих разлога из којих се он може поставити туженом, под условом да је потреба за постављањем привременог заступника тужиоцу настала после подизања тужбе, да је тужени предложио постављање привременог заступника и да је предујмио трошкове за рад привременог заступника. (Видети: Ude, L.: *Civilno procesno pravo*, Uradni list, Ljubljana, 2002. стр. 177).

⁴² Пропуштање рокова доводи до губитка права на предузимање радње и кад је реч о радњама учесника у поступку у ширем смислу. Тако, пропуштањем да у року који је суд одредио да свој налаз и мишљење, вештака губи ово право, при чему се за пропуштање везују и одређене штетне последице (чл. 254. новог ЗПП).

⁴³ Чл. 338. ст. 1. т. 1-4. новог ЗПП.

⁴⁴ Чл. 285. новог ЗПП. Иако се креаторима новог ЗПП могу упутити похвале за добру редакцију законског текста и његово "чишћење" од правнотехнички некоректних термина, могу се уочити и извесни пропусти. Управо је приликом редакције одредбе чл. 285. учињен такав редакцијски пропуст. Одредба гласи: "Ако одговор на тужбу има недостатке (...) сматраће се да тужени није доставио одговор на тужбу". Очигледно је да употребљени израз "достављање" није коректан јер се ради о страначкој парничној радњи, која може бити упућена, а не достављена суду. Термин "достављање" некоректно је употребљен и у одредби чл. 286. новог ЗПП.

⁴⁵ Околност да је законодавац предвидео обавезу туженог да у одговору на тужбу наведе процесне приговоре, може упутити на погрешан закључак да их тужени може истаћи само

да ли признаје или оспорава тужбени захтев, а ако га оспорава, његов одговор на тужбу мора бити образложен навођењем чињеница и доказа којима се њихова истинитост може утврдити.⁴⁶

14. Нови ЗПП, као и стари, везује за пропуштање појединих страначких парничних радњи извесне фикције – за околност да је странка пропустила радњу везану за рок везане су консеквенце одређене самим законом. Тако се, (и) према новом ЗПП, сматра да је неразумљив и непотпун поднесак, који је суд вратио странци ради исправке или допуне, повучен ако не буде враћен у року који је суд одредио.⁴⁷ Сагласно томе, постоји фикција да је тужилац повукао тужбу ако је суду није вратио у року који је одређен за њену исправку, односно допуну. Фингира се, такође, да је тужени пристао на повлачење тужбе ако се у року од 15 дана није изјаснио да ли пристаје на повлачење тужбе.⁴⁸

4. Закључна разматрања

15. Анализа правила новог ЗПП о роковима за предузимање парничних радњи и последицама њиховог пропуштања, показује да је дошло до знатног повећања судских и страначких парничних радњи у погледу којих су прописани законски рокови. Чињеница је, међутим, да међу овом групом временски лимитираних радњи преовлађују судске парничне радње, за чије пропуштање нису везане никакве процесне последице. С друге стране, преклузија, као последица пропуштања, предвиђена је за релативно мали број страначких парничних радњи, и то, по правилу, оних за које су прописани законски рокови. Судски рокови, према новом ЗПП, нису продуживи, али већина њих нису преклузивни, тако да највећи број радњи за које је суд одредио рок странке могу предузети и по протеку рока.

у одговору на тужбу, што, наравно, није тачно, с обзиром да је временски режим истицања процесних приговора одређен посебним прописима.

⁴⁶ Као узор и инспирација за ово законско решење очигледно је послужила одредба чл. 318. словеначког *Zakona o pravdnem postopku*, којом су регулисани услови за доношење "zamudne sodbe". Дужности туженог да се изјасни да ли захтев признаје или оспорава уноси у наш процесни систем елемент принципа евентуалности. Наиме, и кад је истакао процесни приговор за који је уверен да ће, као основан, бити усвојен, тужени који је одлучио да се од тужбе брани мора, *in eventu*, оспорити основаност захтева и овај свој став образложити, ако не жели да га погоде штетне последице упућивања непотпуног одговора на тужбу.

⁴⁷ Чл. 103. ст. 4. новог ЗПП; истоветно решење било је предвиђено и чл. 109. ст. 4. старог ЗПП.

⁴⁸ Чл. 196. новог ЗПП, који је истоветан чл. 193. старог ЗПП.

Законодавац се није определио да ограничи право странака на изношење чињеница и доказа у првостепеном поступку, тако да странке у току читавог првостепеног поступка, све до закључења главне расправе, могу износити нове чињенице и доказе, допуњавати своје раније наводе, изјашњавати се о наводима противника, износити правна разлагања и сл. Сагласно томе, нови ЗПП не садржи правило које суду омогућава да, под претњом преклузије, нареди странкама да у одређеном року предузму радњу у писменом облику, тј. у форми поднесака, у којој ће изнети процесни материјал.

Несумњиво је да непостојање могућности одређивања судских преклузивних рокова за предузимање великог броја страначких парничних радњи пружа несавесним странкама и њиховим заступницима велики "маневарски простор" за одуговлачење поступка. Пракса показује да су неблаговремени поднесци, које странке упућују непосредно пре рочишта или их, не ретко, подnose на самом рочишту, једна од "најомиљенијих" тактика одуговлачења поступка јер редовно доводе до одлагања расправе како би се противној странци пружила могућност да се са наводима изнетим у поднеску упозна и о њима изјасни. С обзиром да суд у таквој ситуацији фактички није у могућности да спречи одлагање расправе, чак и кад је очигледно реч о шиканозном поступању странке, изрицање казни због злоупотребе процесних овлашћења једино је средство којим се може послужити како би "дисциплиновао" странку и тиме евенатуално предупредио њено даље несавесно поступање у парници. Пракса ће показати да ли мере за остваривање процесне дисциплине, које нови ЗПП предвиђа, представљају адекватне инструменте којима се могу спречити покушаји несавесних странака да опструирају поступак и доведу до његовог одуговлачења.

Nevena Petrušić, LL.D

Associate Professor

CONSEQUENCES OF INOBSERVING TIME LIMITS ACCORDING TO THE NEW SERBIAN CIVIL PROCEDURE LAW

Summary

By adopting the new Litigation Procedure Act, the Republic of Serbia regulated the area of civil procedure and introduced novelties in the civil procedure law which had been in use (with respective modifications) for more than 25 years. Departing from the fact that courts' inefficiency is one of the vital problems in the Republic of Serbia, the situation partly being caused by the very wording of the Litigation Procedure Act, the legislator has embarked on a number of various measures and interventions in order to improve the conditions for effecting the right to trial within a reasonable time, as one of the fundamental human rights. Some of these measures are reflected in time-limiting the litigants' actions and court actions by imposing deadlines and determining the consequences of their inobservance.

The analysis of the new Litigation Procedure Act regarding the time limits for embarking on civil actions and the consequences of their inobservance shows that there has been a significant increase in the number of court and litigants' actions in view of which limitations were imposed. In this group of time-limited actions, the prevailing ones are court litigation actions, where the inobservance of actions is not followed by any procedural consequences. Preclusion, as a consequence of inobservance, is envisaged for a relatively small number of litigants' actions, primarily those in view of which there are prescribed time limits. According to the new Litigation Procedure Act, time limits for court litigation actions cannot be extended, as most of them are not preclusive, so that the litigants can undertake most actions for which the court has set the time limit, even after the time limit has expired.

The legislator has limited the litigants' right to present facts and evidence in the first instance proceedings. Thus, throughout the proceedings and all the way to the final adjudication, litigants can present new facts and evidence, amend their previous allegations, submit answers to the opponent's allegations, present their legal reasoning, etc.

Accordingly, the new Litigation Procedure Act does not allow the court to order the litigants (under the threat of issuing preclusion) to present procedural material in written form within a legally prescribed time limit. As there is no possibility to determine preclusive court time limits for embarking on a large number of litigants' actions, it provides the non-conscientious parties and their legal representatives a wider "manouvre space" for prolonging the procedure. In such a situation, the court is actually unable to prevent the postponement of the hearing, even when it is obviously based on a litigant's malicious act; the only means which may be employed to "discipline" the litigant, and to possibly prevent the litigant's further non-conscientious behaviour, is to issue penalties for the misuse of procedural authority.

Key words: *time limits, inobservance, preclusion, procedural discipline.*

